



بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

# پرده نگار کتاب

امر به معروف و نهی از منکر



تنظیم از:

معاونت تربیت و آموزش عقیدتی سیاسی نمایندگی ولی فقیه در سپاه  
اداره برنامه ریزی، ارزشیابی و محتوای آموزشی

## بخش اول

چیستی فریضه امر به معروف و نهی از منکر

# فصل اول

## مفهوم شناسی

## مباحث مطرح شده در این فصل

الف- امر

ب- معروف

ج- نهی

د- منکر

ه- تعریف امر به معروف و نهی از منکر

## مقام معظم رهبری امام خامنه ای مدظله العالی:

امر به معروف و نهی از منکر در شکل کامل و جامعش عبارت  
است از اینکه جامعه اسلامی کمر به ریشه کن ساختن بدی ها  
ببندد، کمر به برقراری خوبی ها، نیکی ها و فضیلت ها ببندد...

۱۳۹۵/۲/۵

## ۱- امر

کلمه امر دارای دو معنای رایج در قرآن و روایات می باشد:

۱- امر به معنای کار و چیز که جمع آن امور می باشد و از آن هیچ فعل و صفتی مشتق نمی گردد.

مانند: وَشَاوِرْهُمْ فِي الْأَمْرِ (آل عمران/ ۱۵۹)

وَإِلَى اللَّهِ تُرْجَعُ الْأُمُورُ (بقره/ ۲۱۰)

۲- امر به معنای مطالبه و برانگیختن به چیزی که جمع آن اوامر است و از آن فعل {مثل أَمَرَ- يَأْمُرُ} و وصف {مانند أَمِر- مأمور} مشتق می شود.

مانند: قُلْ أَمَرَ رَبِّي بِالْقِسْطِ (اعراف/ ۲۹)

يَا أَقِمِ الصَّلَاةَ وَأْمُرْ بِالْمَعْرُوفِ وَانْهَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَاصْبِرْ عَلَى مَا أَصَابَكَ (لقمان/ ۱۷)

در عنوان امر به معروف و نهی از منکر همین طلب و خواستن مورد نظر است.

## ۲- نهی

نهی نقطه مقابل امر، به معنای طلب ترک و باز داشتن از چیزی یا کاری می باشد. مانند:

إِنَّ الصَّلَاةَ تَنْهَى عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ (عنکبوت/ ۴۵)

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا يَسْخَرْ قَوْمٌ مِّنْ قَوْمٍ... وَلَا تَلْمِزُوا أَنْفُسَكُمْ وَلَا تَنَابَزُوا بِالْأَلْقَابِ...  
(حجرات/ ۱۱)



## ۳- معروف

معروف به معنای لغوی شناخته شده و در اصطلاح یعنی هر چیزی که شرع یا عقل یا عرف متشرعه آن را پسندیده و ممدوح و نیکو بداند پس همه مواردی که در این منابع به عنوان حق، خیر، ممدوح، عمل صالح و... معرفی شده اند مصداق معروف هستند.

## ۴- منکر

منکر شامل هر آنچه ناپسند، زشت و مذموم باشد، می گردد. خواه منبع منکر و مذموم بودن آن شرع مقدس یا عقل سلیم یا عرف متشرعه باشد یا تدابیر و دستورات رهبری و نهاد سپاه باشد.

## جمع بندی و نتیجه گیری (تعریف امر به معروف و نهی از منکر)

امر به معروف و نهی از منکر در محیط سپاه عبارت است از «مطالبه جدی با قول و عمل نسبت به هر آنچه شرع، عقل، رهبری و سازمان سپاه آنرا مطلوب و خیر می داند و باز داشتن از هر آنچه که این منابع آن را ناپسند و ضد ارزش و مذموم معرفی می کنند و از آن نهی کرده اند»

مقام معظم رهبری امام خامنه ای می فرمایند:

«امر به معروف یعنی دیگران را به کارهای نیک امر کردن، نهی از منکر یعنی دیگران را از کارهای بد نهی کردن» خطبه های نماز جمعه تهران ۷۹/۹/۲۵

## فصل دوم

وجوب امر به معروف  
و نهی از منکر

## **مباحث مطرح شده در این فصل**

**– نوع وجوب (کفایی یا عینی)**

**– ادله وجوب (ادله نقلی و ادله عقلی)**

## مقام معظم رهبری امام خامنه ای مدظله العالی:

امر به معروف و نهی از منکر از واجبات و فرایض بسیار مهم و بزرگ اسلامی به شمار می رود و افرادی که این فریضه بزرگ الهی را ترک می کنند یا در برابر آن بی تفاوتند گناهکار خواهند بود و کیفری سخت و سنگین در انتظار آنهاست. امر به معروف و نهی از منکر نه تنها به اتفاق فقهای اسلام واجب است بلکه اصول وجوب آن جزو ضروریات دین مبین اسلام به شمار می آید»

واجب فراموش شده ص ۷۲ به نقل از رساله آموزشی ج ۱ ص ۳۲۹

# ۱- امر به معروف و نهی از منکر واجب کفایی است یا عینی ؟

دو نظر وجود دارد:

الف- اکثر فقها معتقدند هدف از این دو فریضه تحقق و اقامه معروف ها و نابودی منکرها است و در هر موردی به مجرد اینکه معروف محقق شد یا منکر از بین رفت وجوب امر به معروف و نهی از منکر ساقط می شود پس وجوب آنها کفایی است.

ب- برخی از فقهاء وجوب امر به معروف و نهی از منکر را عینی می دانند که اقدام من به الکفایه تکلیف را از دیگران ساقط نمی کند. (صاحب جواهر این نظریه را به شیخ طوسی و ابن حمزه و فخرالاسلام شهید درغایه المراد و سیوری نسبت داده است. (جواهرالکلام ج ۲۱ ص ۳۵۹)

## ۲- ادله وجوب امر به معروف و نهی از منکر:

الف- آیات

ب- روایات

ج- عقل

د- اجماع



## ۱-۲: آیات

بیش از هفتاد آیه قرآن مستقیم یا غیر مستقیم بر وجوب امر به معروف و نهی از منکر و ضرورت آن در جامعه اسلامی دلالت دارد.  
( آل عمران آیه ۱۰۴ و ۱۱۰ و ۱۱۳ و ۱۱۴ - اعراف ۱۵۷ و ۱۶۴ و ۱۶۵ - توبه ۷۱ و ۱۱۲ - هود ۱۱۶ - حج ۴۱ - لقمان ۱۷ - مائده ۷۸ و ۷۹ - مریم ۵۵ )  
مثال:

وَالْمُؤْمِنُونَ وَالْمُؤْمِنَاتُ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ يَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ  
عَنِ الْمُنْكَرِ وَيُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَيُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَيُطِيعُونَ اللَّهَ  
وَرَسُولَهُ أُولَئِكَ سَيَرْحَمُهُمُ اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ (توبه/۷۱)  
نکته: از آنجا که اقامه دین و اقامه نماز و دیگر فرایض با امر به معروف و نهی از منکر است (بهاتمام الفرائض) آیاتی که امر به اقامه دین و اقامه صلاه و دیگر فرایض می کنند نیز بر وجوب امر به معروف و نهی از منکر دلالت دارند.

## ۲-۲: روایات

الف- ابن عباس ذیل آیات ۷۸ و ۷۹ سوره مائده از پیامبر اکرم (ص) نقل می کند که فرمود:

لَتَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَلَتَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَلَتَأْخُذَنَّ عَلَى يَدِ السَّافِيهِ وَلَتَأْطُرْنَهُ عَلَى الْحَقِّ أَطْرًا أُولَئِكَ بَنُوا لِلَّهِ بِقُلُوبٍ بَعْضِكُمْ عَلَى بَعْضٍ ثُمَّ يَلْعَنُكُمْ كَمَا لَعَنَهُمْ؛ امر به معروف و نهی از منکر کنید و دست نادان را بگیرید و به راه حق بیاورید و گرنه خداوند دل‌های شما را به هم مرتبط می سازد و همه شما را لعنت می کند، چنانچه آنها را لعنت کرد. (تفسیر مجمع البیان ج ۳ ص ۲۳۱)

ب) امام علی (ع) می فرماید:

وَمَا أَعْمَالُ الْبِرِّ كُلُّهَا وَالْجِهَادُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ عِنْدَ الْأَمْرِ بِالْمَعْرُوفِ وَ النَّهْيِ عَنِ الْمُنْكَرِ إِلَّا كَنْفَتُهُ فِي بَحْرِ لُجِّي؛ تمام کارهای نیک و حتی جهاد در راه خداوند در برابر امر به معروف و نهی از منکر همانند رطوبت دهان (و قطره ای) است در برابر دریای مواج. (شرح نهج البلاغه. ابن ابی الحدید، جزء ۱۹، صص ۴۱۰ - ۴۱۱)

علاوه بر احادیث، سیره ائمه معصومین (ع) هم یکی از منابع مهم ما است که وجوب امر به معروف و نهی از منکر را اثبات می کند. چنانچه امام حسین (ع) یکی از مهمترین اهداف نهضت خود را امر به معروف و نهی از منکر معرفی می کند.

## ۳-۲: عقل

بسیاری از فقهاء برجسته اصل وجوب امر به معروف و نهی از منکر را اقتضاء و معلول عقلانیت دانسته و دستورات و تاکیدات وجوبی شرع را ارشاد به همین حکم عقل می دانند و برای آن براهین عقلی متعددی اقامه کرده اند مانند:

قاعده لطف- قاعده شکر منعم- برهان ضرورت تقویت دین و شریعت- نصرت دین خدا و احساس مسئولیت برای هدایت دیگران و برهان حفظ نظام ولایی و مبارزه با طاغوت و ظلم.

## ۴-۲: اجماع

علاوه بر ادله نقلی، سیره و ادله عقلی تمام علماء و فقهاء شیعه بلکه اسلامی بر وجوب امر به معروف و نهی از منکر اتفاق و اجماع محصل دارند و گرچه در برخی از جزئیات (مثل واجب کفایی یا عینی بودن یا لزوم قصد قربت و امثال آنها) تفاوت نظر دارند اما در اصل وجوب این دو فریضه هیچگونه اختلافی نداشته و آن را از ضروریات دین می دانند و ترک آن را حرام و موجب عقوبت الهی معرفی می کنند. بنابراین در اصل وجوب امر به معروف و نهی از منکر تمام منابع اتفاق دارند و دلالتشان صریح و کامل است.

# فصل سوم

قلمرو امر به معروف  
و نهی از منکر

## مباحث مطرح شده در این فصل

– تقسیمات مختلف

– تذکار

## مقام معظم رهبری امام خامنه ای مدظله العالی:

کار نیکی که مخاطبِ خود را به آن امر می کنیم و رفتار زشتی که وی را از آن برحذر می داریم هرچه بزرگتر و تأثیر اجتماعی یا فردی آن ژرف تر و ماندگارتر باشد امر به معروف و نهی از منکر ما ارزشمندتر است.

۱۳۷۹/۸/۲۳

# ۱- تقسیم به اعتبارات مختلف

❖ تقسیم امر به معروف و نهی از منکر به: ۱- حقوق الهی ۲- حقوق مردم

❖ تقسیم امر به معروف و نهی از منکر به:

۱- امور فردی ۲- حوزه خانوادگی ۳- حوزه اجتماعی ۴- حوزه سازمانی

❖ تقسیم امر به معروف و نهی از منکر: ۱- در امور فکری و اعتقادی ۲- در امور

فرهنگی ۳- در امور سیاسی ۴- در امور اقتصادی ۵- در امور اخلاقی و تربیتی و

.....

❖ تقسیم معروف های شرعی به واجبات و مستحبات و تقسیم منکرهای شرعی به

حرامها و مکروهات



## ۲- تذکار

معروف و منکر علاوه بر عمومیت و فراگیری تمام عرصه های زندگی دارای مراتب بوده و از مقولات تشکیکی است و هرچه معروف در مرتبه ی بالاتر قرار داشته باشد ، امر به آن و تلاش برای تحقق آن اولویت و ضرورت افزونتری دارد. مثلاً امر به اقامهٔ دین و تحقق و تحکیم نظام ولایی از برجسته ترین و بزرگترین معروف ها است چنانچه منکر هر چه خطرناکتر و برای هدایت و تعالی انسانها زیانبارتر باشد نهی و مقابله با آن واجبتر می باشد. مثلاً مقابله با ظالمان و نهی از پذیرش حاکمیت استعمارگران و ستمگران در رأس واجبات قرار دارد و لذا سنگر نشینان اسلام ناب و مجاهدان راه خدا از برجسته ترین افراد آمر به معروف و ناهی از منکر هستند.

## بخش دوم

چرايي امر به معروف و نهی از منکر

# فصل اول

اهمّیت و جایگاه امر به  
معروف و نهی از منکر

## **مباحث مطرح شده در این فصل**

- این فریضه شأن ربوبی دارد**
- این فریضه امتیاز امت اسلامی و شاخص دین داری است**
- شرافت و فضیلت این فریضه نسبت به دیگر فرائض**
- این فریضه ضامن اجرای احکام اسلامی و دستیابی به سبک زندگی اسلامی**
- این فریضه عامل عزّت و سعادت امت اسلامی و ناکامی دشمنان است**

## مقام معظم رهبری امام خامنه ای مدظله العالی:

من می خواهم این واجب فراموش شده اسلام را به یاد شما و ملت ایران بیاورم؛ امر به معروف و نهی از منکر. همه آحاد مردم باید وظیفه امر کردن به کار معروف و نهی از کار بد را برای خود قائل باشند این تضمین کننده حیات طیبه در نظام اسلامی خواهد بود. عمل کنید تا آثارش را

۶۸/۱۰/۱۹

بینیم.

# ۱- امر به معروف ونهی از منکر شأن ربوبی دارد

فروع دین تکالیف و واجباتی هستند که خدا ابلاغ کننده آن می باشد و انجام آن بر عهده مؤمنین است اما امر به معروف و نهی از منکر قبل از مؤمنین دو صفت از اوصاف خداوند متعال می باشد. شواهد این اصل در آیات و روایات بیان شده است:

□ آیه ۹۰ سوره نحل: «إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَالْإِحْسَانِ وَإِيتَاءِ ذِي الْقُرْبَىٰ وَيَنْهَىٰ عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ وَالْبَغْيِ يَعِظُكُمْ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ»

□ امام محمد باقر می فرماید: الْأَمْرُ بِالْمَعْرُوفِ وَالنَّهْيُ عَنِ الْمُنْكَرِ خُلُقَانِ مِنْ خُلُقِ اللَّهِ (خصال صدوق، ج ۱، ص ۱۱۵)

لذا این رسالت به تبع خدا رسول خدا(ص)، اولیاء معصوم الهی و مصلحان و سپس مؤمنین تلاش می کنند خود را به این وصف الهی متصف کنند.

## ۲- امر به معروف ونهی از منکر امتیاز امت اسلامی و شاخص دین داری است

□ كُنْتُمْ خَيْرَ أُمَّةٍ أُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ تَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَتَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ  
وَ تُوْمِنُونَ بِاللّٰهِ (آل عمران/۱۱۰)

□ امام خامنه ای که تمدن اسلامی در سطح جهانی را مرحله پنجم اهداف نهضت اسلامی می داند، بر این باورند که دست یابی به تمدن اسلامی جز در پرتو مسئولیت همگانی و تحقق امر به معروف و نهی از منکر میسر نخواهد بود و لذا قرآن در آیه ۷۱ سوره توبه یکی از برجسته ترین شاخص های دین داری و جامعه اسلامی را امر به معروف و نهی از منکر همگانی می داند.

### ۳- شرافت و فضیلت این فریضه نسبت به دیگر فرائض

امر به معروف و نهی از منکر به عنوان مهمترین عامل اقامه دین و تحقق فرائض و نیکویی ها هم بر آنها شرافت و عظمت دارد هم تقدّم و هیچ عمل نیک و فریضه ای با آن قابل مقایسه نمی باشد. چنانچه برای آن تعبیری چون واجب بزرگ (فریضه عظیمه) و برترین و شریفترین واجب ( اِسْمَى الْفَرَائِضِ وَ اَشْرَفِهَا) آمده و نیز در روایات به شرافت و تقدّم امر به معروف و نهی از منکر بر دیگر فرائض اشاره شده مانند:

□ علی (ع) می فرماید:

وَمَا أَعْمَالُ الْبِرِّ كُلِّهَا وَالْجِهَادُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ عِنْدَ الْأَمْرِ بِالْمَعْرُوفِ وَالنَّهْيِ عَنِ الْمُنْكَرِ إِلَّا كَنْفُثُهُ فِي بَحْرِ لُجِّي؛ وتمام کارهای نیکو و جهاد در راه خدا برابر امر به معروف و نهی از منکر چونان قطره ای در برابر دریای موج و پهناور است. (نهج البلاغه / حکمت ۳۷۴)



## ۴- امر به معروف و نهی از منکر ضامن اجرای احکام اسلامی و دستیابی به سبک زندگی اسلامی

سعادت و رستگاری انسان در پرتو عمل به شریعت و احکام اسلامی تأمین می شود و استواری و تحقق احکام و فرائض و شریعت با امر به معروف و نهی از منکر و مسئولیت همگانی تضمین می شود. از جمله:

□ روایت امام علی(ع) که می فرمایند: قِوَامَ الشَّرِيعَةِ أَلَامْرُ بِالْمَعْرُوفِ وَالنَّهْيِ عَنِ الْمُنْكَرِ (شرح غرر الحکم ج ۴ ص ۵۱۸)

## ۵- امر به معروف و نهی از منکر عامل عزّت و سعادت امت اسلامی و ناکامی دشمنان است

حرکت امت اسلامی در صراط مستقیم الهی و استقامت بر اصول و مبانی فکری و اعتقادی و خنثی سازی وسوسه های شیاطین و فتنه گری های مستکبران جز با مسئولیت و نظارت همگانی یعنی امر به معروف و نهی از منکر تضمین نمی گردد.

□ پیامبر اکرم (ص) می فرماید: لَا تَزَالُ أُمَّتِي بِخَيْرٍ مَا أَمَرُوا بِالْمَعْرُوفِ وَ نَهَوْا عَنِ الْمُنْكَرِ وَ تَعَاوَنُوا عَلَى الْبِرِّ وَ التَّقْوَى فَإِذَا لَمْ يَفْعَلُوا ذَلِكَ نَزَعَتْ مِنْهُمْ الْبَرَكَاتِ وَ سَلَّطَ بَعْضُهُمْ عَلَى بَعْضٍ وَلَمْ يَكُنْ لَهُمْ نَاصِرًا فِي الْأَرْضِ وَلَا فِي السَّمَاءِ» (وسائل الشیعه ج ۱۶ ص ۱۲۳)

در نتیجه: مادامی که امت من امر به معروف و نهی از منکر کنند و در کار نیک یاور یکدیگر باشند بر خیر و سعادتند و اگر چنین نکنند برکات از ایشان گرفته می شود و بعضی از آنان بر بعضی دیگر مسلط خواهند شد و دیگر یآوری در زمین و آسمان نخواهند داشت.

# فصل دوم

## فلسفه و آثار

امر به معروف و نهی از منکر

## **مباحث مطرح شده در این فصل**

**الف- برکات و آثار فردی**

**ب- آثار و برکات خانوادگی**

**ج- آثار اجتماعی**

**د- آثار و برکات سازمانی**

## مقام معظم رهبری امام خامنه ای:

موضوع امر به معروف و نهی از منکر که موضوع جدیدی نیست، این تکلیف همیشگی مسلمانان است. جامعه اسلامی با انجام این تکلیف زنده می ماند قوام حکومت اسلامی با امر به معروف و نهی از منکر است که فرمود: اگر این کار نشود آن وقت «لَيُسَلَطَنَّ اللَّهُ عَلَيْكُمْ شِرَارُكُمْ فَيَدْعُوْا أَخْيَارَكُمْ فَلَا يُسْتَجَابُ لَهُمْ»، قوام حکومت اسلامی و بقای حاکمیت اخیار به این است که در جامعه امر به معروف و نهی از منکر باشد.

# ۱- برکات و آثار فردی

۱. رسیدن به مقام خلیفه الهی
۲. تقویت روحیه احساس مسئولیت نسبت به دیگران
۳. جلب رضایت خداوند
۴. تعمیق معرفت دینی و تقویت التزام به واجبات و ترک محرمات (خودسازی)
۵. افزایش روحیه انتقادپذیری
۶. عزت و محبوبیت نزد خدا
۷. بهرمندی از پاداش بزرگ الهی
۸. تعالی معنوی و بهرمندی از صفا و نورانیت قلبی
۹. شرکت در ثواب هدایت شدگان
۱۰. تعمیق بصیرت و تقویت روحیه جهادی و انقلابی

## ۲- آثار و برکات خانوادگی

۱. انجام وظیفه الهی نسبت به هدایت خانواده و بستگان
۲. افزایش روحیه تعاون و همکاری خانوادگی در امور خیر
۳. ارتقاء منزلت خانوادگی
۴. مصونیت بخشیدن فرزندان و بستگان در برابر آسیبها و ناهنجاریهای اجتماعی
۵. تحکیم نهاد مهم خانواده با مسئولیت نسبت به یکدیگر
۶. قناعت در زندگی و معیشت و تنظیم امور اقتصادی خانواده
۷. حرکت به سمت سبک زندگی خانواده اسلامی
۸. همراهی و همبستگی خانواده در دفاع از ارزش ها و مقابله با ضد ارزش ها
۹. حاکمیت امنیت، صفا و صمیمیت و نورانیت در خانواده
۱۰. جذب و جلب رضایتمندی و عنایات ویژه خدا به خانواده

## ۳- آثار اجتماعی

۱. جهت گیری اصلاحی جامعه و سامان یافتن امور انسان ها
۲. احقاق حقوق فردی و اجتماعی و ریشه کن شدن ظلم
۳. اقامه دین خدا و اقامه سبک زندگی اسلامی در تمام عرصه های اجتماعی
۴. حاکمیت ارزش ها و منزوی و مطرود شدن ضد ارزش ها
۵. دستیابی به امنیت فکری و عملی
۶. عمران و آبادانی هرچه بیشتر
۷. ناکام گذاشتن دشمنان از ایجاد انحراف
۸. تحکیم و تقویت نظام ولایی و مشارکت مردمی
۹. اصلاح امور اقتصادی و عدالت اجتماعی
۱۰. حاکمیت نظارت عمومی و مسئولیت همگانی
۱۱. نا امن شدن جامعه برای بی بند و باری و انحراف
۱۲. ارتقاء بصیرت دینی و سیاسی امت اسلامی نسبت به واقعیّات
۱۳. از بین رفتن روحیه تملق و چاپلوسی و ترویج روحیه نقدپذیری
۱۴. فراهم شدن زمینه برای امدادهای غیبی و نصرت الهی
۱۵. تحقق سنن و قوانین تغییرناپذیر الهی



## ۴- آثار و برکات سازمانی

۱. تحقق تدابیر و انتظارات امامین انقلاب از سپاه و فرزندان پاسدارشان
۲. پر فروغ شدن معنویت تعالی بخش در سپاه
۳. تقویت و تحکیم پیش روندگی و پیش برندگی سپاه در حرکت دائمی و پرشتاب به سمت آرمانهای انقلاب
۴. مصون سازی نهاد سپاه در مقابل تهاجم فرهنگی و آسیب ها و آفت ها
۵. تبدیل شدن ارزش ها و معروف ها به گفتمان غالب در سپاه
۶. تقویت و تحکیم روابط اسلامی و اخوت دینی در عین حفظ روابط سازمانی
۷. ارتقاء منزلت اجتماعی و قداست سپاه در جامعه
۸. غلبه آخرت گرایی و مقابله با دنیاگرایی و اشراف گری و راحت طلبی و عافیت طلبی
۹. ارتقاء روحیه مسئولیت پذیری در سازمان بر محور شایستگی ها
۱۰. تقویت بُعد الگوئی سپاه برای سازمان های دیگر
۱۱. تحکیم و تثبیت روحیه جهادی و انقلابی و غیرت دینی و انقلابی در سنگر نشینی از انقلاب
۱۲. تقویت روحیه نقدپذیری و انتقاد سازنده بجای روحیه چاپلوسی در نهاد مقدس سپاه
۱۳. ارتقاء روحیه امید، نشاط، خوش گمانی و تعادل سازمانی
۱۴. اصلاح نظامات و مقررات با مطالبه و همراهی پاسداران
۱۵. تقویت فرهنگی حق گرایی و عدالت طلبی و باطل ستیزی در سپاه
۱۶. آمادگی بیشتر و با انگیزه فزونتر برای انجام مأموریت های پاسداری در مقابل تهدیدات سخت و نرم
۱۷. شتاب در حرکت به سوی سبک زندگی اسلامی در بُعد سازمانی
۱۸. تقویت و غلبه رهبری مدیریت و فرماندهی اسلامی بر مدیریت صرف نظامی و قراردادی
۱۹. نهادینه شدن شایسته سالاری و جلوگیری از خطر نفوذپذیری فکری و فیزیکی
۲۰. فراهم شدن زمینه ها برای نصرت، امداد و هدایت ویژه خدا

## جمع بندی و نتیجه گیری

بنابراین می توان گفت فلسفه و هدف غائی امر به معروف و نهی از منکر عبارت است از: « اقامه دین خدا و حاکمیت الهی و سپس صیانت و حراست از سلامت فکری، عملی و حرکت عمومی در صراط مستقیم که هدایت و تعالی معنوی و نیل به سعادت دنیوی و رستگاری اخروی را تضمین می کند»

و در یک کلمه: امر به معروف و نهی از منکر روحیه ولایت محوری را در ابعاد مختلف در سپاه تقویت و ارتقاء می بخشد و آن را به عنوان بازوی پرتوان نظام و ولی امر در سنگر نشینی خط مقدم پاسداری و حفاظت او انقلاب در همه عرصه ها قوّت و قدرت مضاعف می بخشد.

# فصل سوم

آثار و پیامدهای شوم  
ترک امر به معروف و نهی از منکر

# مباحث مطرح شده در این فصل

۱. لعن و نفرین خدا و انبیاء الهی
۲. محرومیت از برکات و عنایات ویژه خدا
۳. محرومیت از حیات انسانی
۴. هلاکت و مجازات دنیوی
۵. سلطه یافتن افراد
۶. عدم استجابت دعا
۷. گسترش فساد
۸. شرکت در گناه مجرمان و گناهکاران
۹. ذلت و خواری دنیا
۱۰. عذاب اخروی

مقام معظم رهبری امام خامنه ای مدظله العالی:

تهدید خدا را کند شمارید، دیر شده ندانید،  
خداوند نسل گذشته ای را که پیش روی شما بودند  
از رحمت خود دور نساخت مگر به خاطر آنکه امر به  
معروف و نهی از منکر را ترک کردند... امروز اگر ما  
هم، امر به معروف و نهی از منکر نکنیم باید بدانیم  
با اینکه انقلاب کرده ایم و در قدم اول پیش رفته  
ایم، عقب خواهیم ماند و دچار لعنت خدا خواهیم شد  
امروز بر ما لازم است که امر کنیم به نیکی و نهی  
کنیم از بدی. ۵۹/۲/۵

# ۱- لعن و نفرین خدا و انبیاء الهی

❖ لُعِنَ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ بَنِي إِسْرَائِيلَ عَلَى لِسَانِ دَاوُدَ وَ عِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ ذَلِكَ بِمَا عَصَوْا وَ كَانُوا يَعْتَدُونَ كَانُوا لَا يَتَنَاهَوْنَ عَنْ مُنْكَرٍ فَعَلُوهُ لَبِئْسَ مَا كَانُوا يَفْعَلُونَ؛ کافران بنی اسرائیل بر زبان داود و عیسی بن مریم لعن (و نفرین) شدند این بخاطر آن بود که گناه کردند و تجاوز می نمودند. آنها از اعمال زشتی که انجام می دادند یکدیگر را نهی نمی کردند چه بد کاری انجام می دادند. (مائده/ ۷۸ و ۷۹)

مرحوم طبرسی در تفسیر آیات فوق از ابن عباس نقل می کند که پیامبر اکرم (ص) خطاب به مسلمانان فرمود:

لَتَأْمُرَنَّ بِالْمَعْرُوفِ وَ لَتَنْهَيْنَنَّ عَنِ الْمُنْكَرِ وَ لَتَأْخُذَنَّ عَلَى يَدِ السَّافِيهِ وَ لَتَأْطُرَّنَّهُ عَلَى الْحَقِّ أَطْرًا أَوْ لَيَضْرِبَنَّ اللَّهُ قُلُوبَ بَعْضِكُمْ عَلَى بَعْضٍ وَ يَلْعَنُكُمْ كَمَا لَعَنَهُمْ؛ امر به معروف و نهی از منکر کنید و دست نادان را بگیرید و به راه حق بیاورید و گرنه خداوند دلهای شما را به هم مرتبط می سازد و همه شما (اعم از گناهکار و ساکت) را لعنت می کند چنانچه آنها (از بنی اسرائیل) را لعنت کرد. (مجمع البیان فی تفسیر القرآن ج ۳ ص ۲۳۱)

## ۲- محرومیت از برکات و عنايات ویژه خدا

❖ از پیامبر اکرم (ص) روایت است:

لَا يَزَالُ النَّاسُ بِخَيْرٍ مَا أَمَرُوا بِالْمَعْرُوفِ وَ نَهَوْا عَنِ الْمُنْكَرِ وَ تَعَاوَنُوا عَلَى الْبِرِّ فَإِذَا لَمْ يَفْعَلُوا ذَلِكَ نُزِعَتْ عَنْهُمْ الْبَرَكَاتُ وَ سَلَّطَ بَعْضُهُمْ عَلَى بَعْضٍ وَ لَمْ يَكُنْ لَهُمْ نَاصِرٌ فِي الْأَرْضِ وَ لَا فِي السَّمَاءِ؛

تا زمانی که مردم امر به معروف و نهی از منکر نموده و یکدیگر را بر نیکی یاری کنند همواره در خیر و سعادت خواهند بود و در غیر اینصورت برکتها و [خیر الهی] از آنان گرفته می شود و برخی (اشارار) بر دیگران مسلط خواهند گردید و یآوری نه در زمین و نه در آسمان نخواهند داشت

( بحارالانوار ج ۹۷ ص ۹۴ )

### ۳- محرومیت از حیات انسانی

❖ امام علی (ع) بی تفاوتی در برابر منکرات و نافرمانی خدا را موجب محرومیت از حیات انسانی و خاموش شدن فطرت الهی دانسته می فرماید: **مَنْ تَرَكَ انْكَارَ الْمُنْكَرِ بِقَلْبِهِ وَيَدِهِ وَلِسَانِهِ فَهُوَ مَيِّتٌ بَيْنَ الْأَحْيَاءِ؛** کسی که منکر را با قلب و دست و زبانش انکار و طرد نمی کند پس او مرده ای است بین زنده ها.

( تهذیب الاحکام ج ۶ ص ۱۸۱ )



## ۴- هلاکت و مجازات دنیوی

❖ عذاب و هلاکت الهی تنها متوجّه گناهکاران و فاسدان نمی گردد بلکه آنان که نسبت به فساد فکری و عملی دیگران بی تفاوت باشند و امر به معروف و نهی از منکر نکنند نیز در این مجازات شریک بوده و قرآن آنها را هم ظالم معرفی کرده و مستحق عذاب شدید می داند و تنها آمران به معروف و ناهیان از منکر را نجات یافته معرفی می کند. چنانچه درباره بنی اسرائیل می فرماید:

وَ إِذْ قَالَتْ أُمَّةٌ مِنْهُمْ لِمَ تَعْظُونَ قَوْمًا اللَّهُ مُهْلِكُهُمْ أَوْ مُعَذِّبُهُمْ عَذَابًا شَدِيدًا قَالُوا مَعذِرَةٌ إِلَىٰ رَبِّكُمْ وَ لَعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ فَلَمَّا نَسُوا مَا ذُكِّرُوا بِهِ أَنجَيْنَا الَّذِينَ يَنْهَوْنَ عَنِ السُّوءِ وَ أَخَذْنَا الَّذِينَ ظَلَمُوا بِعَذَابٍ بَئِيسٍ بِمَا كَانُوا يَفْسُقُونَ؛ و (به یادآور) هنگامی راکه گروهی از آنها گفتند چرا گروهی (گناهکار) را که خداوند هلاکشان خواهد کرد یا به عذاب شدیدی گرفتار خواهد ساخت اندرز می دهید؟ گفتند این اندرزها برای اعتذار (و انجام وظیفه) در پیشگاه پروردگار شما است (به علاوه) شاید آنها (بپذیرند) و تقوا پیشه کنند. اما هنگامی که تذکراتی را که به آنها داده شد فراموش کردند (و لحظه عذاب فرا رسید) نهی کنندگان از بلا را رهایی بخشیدیم و کسانی را که ستم کردند بخاطر نا فرمانیشان به عذاب سختی گرفتار ساختیم. (اعراف/۱۶۴ و ۱۶۵)

در روایات فراوانی آمده که ساکتین در برابر انحراف مانند منحرفین گرفتار عذاب الهی خواهند شد.

## ۵- سلطه یافتن افراد

❖ مقام معظم رهبری با استناد به روایتی به همین مضمون از امام رضا علیه السلام می فرماید:

روایتی که می خوانیم روایت تکان دهنده و عجیبی است می فرماید: لَتَأْمُرَنَّ بِالْمَعْرُوفِ وَ لَتَنْهَيْنَّ عَنِ الْمُنْكَرِ اَوْ لَيَسْتَغْمِلَنَّ عَلَيْكُمْ شِرَارُكُمْ فَيَدْعُوْا خِيَارَكُمْ فَلَا يُسْتَجَابُ لَهُمْ؛ باید امر به معروف و نهی از منکر را میان خودتان اقامه کنید رواج دهید و نسبت به آن پایبند باشید اگر نکردید خدا اشرار و فاسدها و وابسته ها را بر شما مسلط می کند. (کافی جلد ۵ ص ۵۶ حدیث ۳) یعنی زمام امور سیاست کشور به مرور به دست امثال حجاج بن یوسف خواهد افتاد؛ همان کوفه ای که امیر المؤمنین (ع) در رأس آن قرار داشت و در آنجا امر و نهی می کرد و در مسجدش خطبه می خواند به خاطر ترک امر به معروف و نهی از منکر به مرور به جایی رسید که حجاج بن یوسف ثقفی آمد و در همان مسجد ایستاد و خطبه خواند...وقتی که امر به معروف و نهی از منکر نشود در جامعه خلاف کاری، دزدی، تقلب و خیانت رایج گردد و به تدریج جزء فرهنگ جامعه شود زمینه برای روی کار آمدن آدم های ناباب فراهم خواهد شد. (خطبه نماز جمعه تهران ۱۳۷۹/۹/۲۵)

## ۶- عدم استجابت دعا

❖ یکی از آثار ترک امر به معروف و نهی از منکر آن است که توجه و عنایت خدا از جامعه قطع می شود و دعاهاى بندگان به اجابت نمى رسد. مگر می شود ما در برابر بی بند و باری ها و فسادها و تعطیلی احکام خدا ساکت و بی تفاوت باشیم و با مفسدان و تهاجم کنندگان و فرهنگ و باورهای اسلامی مبارزه نکنیم و از خدا بخواهیم مارا نجات دهد؟ چنان چه در قرآن آمده که می فرماید:

إِنَّ اللَّهَ لَا يُغَيِّرُ مَا بِقَوْمٍ حَتَّى يُغَيِّرُوا مَا بِأَنْفُسِهِمْ وَإِذَا أَرَادَ اللَّهُ بِقَوْمٍ سُوءًا فَلَا مَرَدَّ لَهُ وَ مَا لَهُمْ مِنْ دُونِهِمْ نِوَالٍ ؛ و خداوند سرنوشت هیچ قوم و (ملتى) را تغییر نمى دهد مگر آنکه آنان آنچه را در (وجود) خودشان است تغییر دهند و هنگامى که خدا برای قومى ( به خاطر اعمالشان) بدى و(عذاب) بخواهد هیچ چیز مانع آن نخواهد شد و جز خدا (نجات دهنده) سرپرستى نخواهند داشت. (رعد/۱۱)

## ۷- گسترش فساد

❖ از خطرناکترین پیامدهای ترک امر به معروف و نهی از منکر آن است به تدریج قباحات و زشتی گناهان و معاصی از بین رفته و منکرها معروف و معروف ها منکر می شوند و کار به جایی می رسد که گرفتار نفاق گشته و یکدیگر را به منکر امر و از معروف باز می دارند. قرآن در وصف منافقین می فرماید:

الْمُنَافِقُونَ وَالْمُنَافِقَاتُ بَعْضُهُمْ مِنْ بَعْضٍ يَأْمُرُونَ بِالْمُنْكَرِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمَعْرُوفِ وَيَقْبِضُونَ أَيْدِيَهُمْ نَسُوا اللَّهَ فَنَسِيَهُمْ إِنَّ الْمُنَافِقِينَ هُمُ الْفَاسِقُونَ؛ مردان و زنان منافق همه از یک گروهند آنها امر به منکر و نهی از معروف می کنند و دستهایشان را (از انفاق) می بندند خدا را فراموش کردند و خدا (نیز) آنها را فراموش کرد (و از رحمتش محروم ساخت) به یقین منافقان همان فاسقانند. (توبه/۶۷)

## ۸- شرکت در گناه مجرمان و گناهکاران

❖ قرآن به یهودیان زمان پیامبر اکرم (ص) بخاطر رضایت به عمل نیاکانشان می فرماید: چرا انبیاء پیشین را کشتید؟

جَاءَكُمْ رَسُولٌ مِنْ قَبْلِي بِالْبَيِّنَاتِ وَبِالَّذِي قُلْتُمْ فَلِمَ قَتَلْتُمُوهُمْ إِنَّكُمْ صَادِقِينَ (آل عمران / ۱۸۳)

## ۹- ذلت و خواری دنیا

❖ در قرآن آمده که: مَنْ كَانَ يُرِيدُ الْعِزَّةَ فَلِلَّهِ الْعِزَّةُ جَمِيعًا...؛ سرچشمه و مبدأ عزت خداست و عزت مؤمنین هم در پرتو عمل به دستورات الهی و تحقق جامعه دینی و مبرای از معصیت به دست می آید. (فاطر/۱۰) وهرگاه در جامعه دین داری و ارزشهای دین کم فروغ و مورد مطالبه نباشد و ضد ارزشها و معاصی رواج یافته گناهکاران و هنجارشکنان برای فساد احساس امنیت کنند و کسی آنها را منع و نهی نکند از سرچشمه عزت و سربلندی فاصله گرفته و خواری و پستی و ذلت گناه فراگیرتر می گردد مانند قوم بنی اسرائیل که با آن همه نعمت ها وقتی راه عصیان و نافرمانی را پیمودند خدا مهر ذلت بر آنها زد و به خشم خدا مبتلا شدند که در آیه ۶۱ سوره بقره به آن اشاره شده است: وَضُرِبَتْ عَلَيْهِمُ الذَّلَّةُ وَالْمَسْكَنَةُ وَبَاءُوا بِغَضَبٍ مِنَ اللَّهِ.

## ۱۰- عذاب اخروی

از همه آثار و پیامدهای شوم ترک امر به معروف و نهی از منکر شدیدتر، عذاب اخروی و مجازات در قیامت است که در روایات مختلف به این گروه اشاره شده است، از جمله:

❖ قال رسول الله (ص): والذی نفسی بیدہ لیخرجنَّ من امتی أناسٌ قبورهم فی صورۃ القردۃ والخنازیر ممّا داهنوا أهل المعاصی و کفّوا عن نهیم و هم یستطیعون؛ به خدایی که جانم در دست اوست از امت من گروهی از قبر برمی خیزد در حالی که در قیافه بوزینه و خوک هستند این قیافه ها بخاطر آن است که آنان قدرت نهی از منکر داشتند ولی با گناهکاران سازش کردند. (درالمنتور- جلال الدین طوسی ج ۲ ص ۳۰۲)

❖ امام باقر (ع) می فرماید: ویلٌ لِقَوْمٍ لَا یَدِینُونَ اللَّهَ بِالْأَمْرِ بِالْمَعْرُوفِ وَ النَّهْیِ عَنِ الْمُنْكَرِ؛ وای بر مردمی که خدا را با امر به معروف و نهی از منکر اطاعت نمی کنند. (تهذیب الاحکام ج ۶ ص ۱۷۶)

## جمع بندی و نتیجه گیری

برای ترک امر به معروف و نهی از منکر آثار و پیامدهای ویرانگر خطرناک دیگری به ویژه برای مجموعه هایی انقلابی و دینی وجود دارد که بخاطر اجتناب از طولانی شدن بحث از نقل و تفصیل آنها خودداری کردیم مانند:

حاکمیت یافتن روحیه چاپلوسی به جای نقد سازنده، رواج پرده دری و تجرّی به گناه، آسیب پذیری بالای خانواده و جامعه در برابر دشمنان، رواج بی اعتمادی و سوء ظن و عدم صداقت در گفتار و رفتار، کاهش منزلت و اعتبار اجتماعی، محرومیت از امداد های الهی، ابتلا به حرام خوارگی و بی غیرتی و ...



# فصل چهارم

ضرورت امر به معروف و نهی از منکر  
در سپاه

مقام معظم رهبری امام خامنه ای مدظله العالی:

امر به معروف و نهی از منکر در شکل کامل و جامعش عبارت است از اینکه جامعه اسلامی کمر به ریشه کن ساختن بدی ها ببندد، کمر به برقراری خوبی ها، نیکی ها و فضیلت ها ببندد...

۱۳۹۵/۲/۵

# فصل پنجم

عوامل فراموشی و بی رونق شدن  
امر به معروف و نهی از منکر

## مباحث مطرح شده در این فصل

۱. تحریف دین
۲. تعطیلی امر به معروف ونهی از منکر ارمغان غرب
۳. عدم آگاهی
۴. تسلط نداشتن بر چگونگی انجام این دو فریضه (عدم مهارت)
۵. هزینه بر بودن امر به معروف و نهی از منکر
۶. معرفی نشدن مناسب معروف ها و منکرها
۷. القاء شبهاتی راجع به امر به معروف و نهی از منکر
۸. محافظه کاری و بهانه تراشی های غلط

**بخش سوم**

**چگونگی**

**امر به معروف و نهی از منکر**

# فصل اول

## شرایط

امر به معروف و نهی از منکر

## مباحث مطرح شده در این فصل

• شرایط وجوب یا واجب:

شرایط:

شرط اول: علم به معروف و منکر

شرط دوم: احتمال تأثیر

شرط سوم: اصرار و استمرار عمل

شرط چهارم: نداشتن مفسده

مقام معظم رهبری امام خامنه ای مدظله العالی:

مسئله امر به معروف و نهی از منکر مثل  
نماز است یاد گرفتنی است باید بروید یاد  
بگیرید. مسئله دارد که کجا و چگونه باید امر  
به معروف و نهی از منکر کرد. ۷۱/۴/۲۲



## ۱- منظور از شرایط وجوب یا واجب

باید بین وجوب و اقامه این دو فریضه و بین پیاده سازی آن در مصادیق معروف و منکر تفاوت قائل شد به این معنی که نسبت به مصادیق معروف و منکر و آنجا که مکلف می خواهد امر به نیکی یا نهی از زشتی بکند بدون این شرایط وجوبی تحقق ندارد و در واقع این شرایط، شرایط وجوب اند و تا کسی این شرایط را نداشته باشد نباید اقدام به امر به معروف و نهی از منکر بنماید چون به خطا خواهد رفت و خود عمل او منکر است.

## ۲- شرایط امر به معروف و نهی از منکر

شرط اول: علم به معروف و منکر

شرط دوم: احتمال تأثیر

شرط سوم: اصرار و استمرار عمل

شرط چهارم: نداشتن مفسده

## ۱- ۱: شرط اول؛ علم به معروف و منکر

امام صادق (ع) می فرماید:

صَاحِبُ الْأَمْرِ بِالْمَعْرُوفِ يَحْتَاجُ إِلَى أَنْ يَكُونَ عَالِمًا بِالْحَلَالِ وَالْحَرَامِ؛ أَمْرٌ  
بِهِ مَعْرُوفٌ (و ناهی از منکر) نیازمند آن است که حلال و حرام را

بشناسد. (مصباح الشریعه ترجمه مصطفوی ص ۲۷۲)

امام خامنه ای: البته به شما بگویم عزیزان من منکر را باید بشناسید  
چیزهایی ممکن است به نظر بعضی منکر بیاید در حالی که منکر  
نباشد باید معروف و منکر را بشناسید واقعاً باید بدانید این منکر

است. (دانشگاه تهران - پرسش و پاسخ ۱۳۸۲/۲/۲۲)

## چند مسئله در رابطه با علم به معروف و منکر

□ ۱. شناخت معروف و منکر محدود به علم تفصیلی و برهانی نیست بلکه اگر چیزی با صراحت در منابع دینی یا فتوای مراجع تقلید یا حکم رهبری و یا قانون نظام اسلامی معروف یا منکر شمرده شد یا از آن مدح یا مذمت شد همه اینها مصادیق معروف و منکر شناخته شده می باشند و امر و نهی به آنها واجب است.

□ ۲. امر به معروف و نهی از منکر در جایی است که بدانیم کسی عالمانه و عاقدانه مرتکب منکر یا ترک معروف می شود.

□ ۳. امر به معروف و نهی از منکر متوقف بر این نیست که امر و ناهی تفصیلاً تمام معروف ها و منکرات را بشناسد و سپس اقدام کند.

## ۲- ۱: شرط دوم؛ احتمال تأثیر

نسبت به این شرط توجه به چند نکته لازم است:

۱. در وجوب امر به معروف و نهی از منکر اندک احتمال تأثیر کافی است و لازم نیست که قطع و یا حتی ظنّ به تأثیر داشته باشد.
۲. تأثیر لازم نیست فوری باشد بلکه اگر امر به معروف و نهی از منکر احتمال تأثیر در آینده هم داشته باشد واجب می باشد.
۳. اگر امر به معروف در عاصی اثر نداشته باشد اما در جامعه مؤثر باشد، باز هم واجب است.
۴. حداقل اثری که بر امر به معروف و نهی از منکر مترتب است این است که حجّت و راه عذر را بر تارکین واجب و مرتکبین حرام، تمام و برای آمر به معروف و نهی از منکر پیش خدا عذر شرعی می باشد.

## ۳-۱: شرط سوم؛ اصرار و استمرار عمل

امر به معروف و نهی از منکر برای این است که جلوی وقوع منکر یا ترک معروف در زمان حال یا آینده گرفته شود و حکم خدا مخالفت نشود، اما اگر کسی در گذشته خلافی کرده و در آینده بنا ندارد آن را تکرار کند و اصرار بر مسیر انحرافی خود ندارد در اینجا امر به معروف و نهی از منکر معنی و اثر ندارد.

بنابراین امر به معروف و نهی از منکر بیشتر متوجه زمان حال یا آینده است اما نسبت به گناهی که در گذشته انجام گرفته و عاصی بنای بر استمرار و تکرار ندارد یا امکان آن برای او وجود ندارد موضوعیت ندارد.

## ۴-۱: شرط چهارم؛ نداشتن مفسده

امر به معروف واجب توصلی است و هدف از آن اصلاح و هدایت دیگران است و اگر خود آن منشأ مفسده دیگری گردد یا ضرر مهمی بر آن مترتب باشد موضوعیت نداشته و واجب نمی باشد مثلاً اگر امر به معروف و نهی از منکر به یک واجب فردی، موجب قتل نفس شود نباید اقدام کرد.

❖ امام رضا (ع) می فرماید:

وَالْأَمْرُ وَبِالْمَعْرُوفِ وَنَهْيٌ عَنِ الْمُنْكَرِ وَاجِبَانِ إِذَا امْكُنْ وَلَمْ يَكُنْ خِيفَةٌ عَلَى النَّفْسِ؛ امر به معروف و نهی از منکر زمانی واجب است که امکان داشته باشد و ترسی بر جان نباشد. (وسائل الشیعه ج ۱۱ کتاب امر به معروف و نهی از منکر ص ۴۰۲)

## چند مسئله در رابطه با نداشتن مفسده برای انجام فریضه

□ علم به مفسده و ضرر باید عقلائی باشد نه احتمالی که قابل اعتناء و پذیرفتنی نزد عرف و عقلا نمی باشد و ثانیاً ضرر و مفسده باید زیانش قابل توجه و از ترک واجب و انجام منکر بیشتر باشد اما ضرر اندک و کوچک مانع انجام این دو فریضه بزرگ نمی گردد.

□ در آنجا که حفظ و دفاع از اساس دین و اصول مذهب متوقف به امر به معروف و نهی از منکر باشد، بذل جان مال واجب است. چنانچه نهضت امام حسین(ع) این بود که من جان می دهم تا دین خدا جان ندهد من عزیزانم را فدا می کنم تا حیات دین را تضمین کنم.

□ احتمالات ضعیف و کوچک نباید بهانه و مانع ترک این دو فریضه بزرگ گردد.

□ مؤمن باید تلاش کند راه هایی را بیابد که بدون مفسده و ضرر جلوی عصیان و نافرمانی خدا گرفته شود.



# فصل دوم

## مراتب

امر به معروف و نهی از منکر

## مباحث مطرح شده در این فصل

مرتبه اوّل: اظهار محبّت و انزجار قلبی

مرتبه دوم: امر و نهی زبانی

مرتبه سوم امر و نهی یدی (با قدرت و اجبار)

## مقام معظم رهبری امام خامنه ای مدظله العالی:

خودتان را مجهّز کنید . مسلّح به سلاح معرفت و استدلال کنید،  
بعد به این کانون های فرهنگی و هنری روید و پذیرای جوانان ها  
باشید با روی خوش هم پذیرا باشید با سماحت و مدارا...؛ با این  
نگاه و با این روحیه برخورد کنید . البته انسان نهی از منکر  
هم می کند . نهی از منکر با زبان خوش . نه با ایجاد نفرت.

در دیدار با روحانیون خراسان شمالی ۹۱/۷/۱۹

# مراتب امر به معروف و نهی از منکر

مرتبه اوّل: اظهار محبت و انزجار قلبی

مرتبه دوم: امر و نهی زبانی

مرتبه سوم: امر و نهی یدی (با قدرت و اجبار)

## مرتبۀ اوّل: اظهار محبت و انزجار قلبی

از ویژگی های مؤمن گرایش و عشق به ارزش ها، خوبی ها و انجام معروف ها و تنفر و انزجار قلبی نسبت به پلیدی ها، ضد ارزش ها و منکرهایی است که سعادت و تعالی انسان ها را تهدید می کند. پس منظور از امر به معروف و نهی از منکر در مرتبۀ قلبی آن است که آمر و ناهی، رضایت و خشنودی خود را نسبت به معروف و تنفر و عدم رضایت خویش را از منکر به هر وسیله ای که ممکن و مؤثر است ظهور دهد تا در مخاطب اثر کند.

❖ امام خامنه ای می فرماید: منظور از امر و نهی قلبی، اظهار رضایت یا کرامت قلبی است یعنی مکلف باید رضایت قلبی خود را نسبت به معروف و تنفر و انزجار درونی خود را نسبت به منکر آشکار سازد و از این راه فردی که معروفی را ترک می کند یا منکری را به جا می آورد را به انجام معروف و ترک منکر وادار سازد.

## مرتبه دوم: امر و نهی زبانی

اگر اظهار و انکار قلبی نسبت به منکر یا ترک معروف نتیجه نداد بر مؤمن مکلف واجب است که با گفتن و زبان امر به معروف و نهی از منکر کند و ساکت و بی تفاوت نباشد که اگر چنین نکرد واجب الهی و تکلیف شرعی خود را انجام نداده و خود او هم مرتکب منکر گردیده است. شایع ترین، مبتلابه ترین و در عین حال اثربخش ترین مصداق امر به معروف و نهی از منکر، امر و نهی زبانی است که یک وظیفه عمومی و همگانی است.

❖ امام خامنه ای خطاب به فرماندهان بسیج در سراسر کشور می فرماید:  
امر به معروف یک مرحله گفتن و یک مرحله عمل دارد، مرحله عمل یعنی اقدام با دست و بازو . این مرحله امروز به عهده حکومت است و باید با اجازه حکومت انجام بگیرد و لاغیر اما گفتن با زبان بر همه واجب است و همه باید آن را بدون ملاحظه انجام بدهند. (۷۱/۴/۲۲)

## چند مسئله در رابطه با امر و نهی زبانی

□ مطلب مهمی که باید به آن توجه داشته باشیم این است که امر به معروف و نهی از منکر زبانی درجات و ابعاد زیادی دارد و متناسب با عظمت معروفی که ترک شده و شدت و ضعف منکری که انجام گرفته است و همینطور متناسب با فرد عاصی و محیط دارای روش ها و شیوه های فراوان و متنوعی است که حتماً باید این درجات و روش ها هرکدام در جای خود شناخته شود و بکار گرفته شود.

□ در امر به معروف و نهی از منکر همواره باید به حداقل ها اکتفا کرد و اگر نتیجه نداد و مؤثر نبود سراغ مرتبده بعد رفت و از هر مرتبه زبانی که اثر مثبت بیشتری داشته و عوارض منفی کمتری دارد استفاده کند.

□ باید تلاش کنیم امر به معروف و نهی از منکر زبانی اولاً به صورت فرهنگ عمومی ، فراگیر و همگانی گردد و ثانیاً امر و اهی تحمل و آمادگی خود را بالا ببرد و به بهانه های واهی مثل خجالت، ترس، گرفتار ضعف نفس نگردد و از اینکه ممکن است برای خدا با او برخورد نامناسبی هم بشود خسته و مأیوس نگردد.

## مرتبه سوم: امر و نهی یدی (با قدرت و اجبار)

مقابله با منکر و احیاء معروف به ویژه آنجا که آثارش متوجه جامعه و غیر عاصی بشود آنقدر اهمیت دارد که اگر با دو مرتبه قبلی به نتیجه نرسید باید با اعمال قدرت فاعل منکر و تارک معروف را وادار کرد که قانون الهی و مصلحت عامه را رعایت کند و جلوی تظاهر او به فسق و گناه گرفته شود. ولذا در ادبیات دینی ما مرتبه و مرحله سوم امر به معروف و نهی از منکر امر و نهی عملی یا یدی (به دست) تعبیر شده که کنایه از اعمال قدرت و زور است.

امام خامنه ای می فرماید: مرحله سوم امر به معروف و نهی از منکر، امر و نهی با دست (کنایه از اعمال قدرت و بکار بردن جبر و زور) است مقصود از امر نهی عملی این است که مکلف باید با اعمال قدرت و بکار بردن جبر و زور طرف را از انجام منکر و ترک معروف باز دارد. ( واجب فراموش شده ص ۷۷ به نقل از رساله آموزشی ج ۱ ص ۳۳۶ )



# چند مسئله در رابطه با امر و نهی یدی (با قدرت و اجبار)

- جایی باید سراغ اعمال قدرت برای مقابله با منکرها و ناهنجاری های افراد رفت که امر به معروف زبانی به هیچ وجه و صورتی نتیجه بخش نباشد.
- امر به معروف و نهی از منکر عملی با اعمال قدرت دارای درجات فراوانی است که باید از آسان ترین آنها شروع شود و اگر جواب نداد سراغ درجه بعدی رفت [ وَهِيَ اَعْمَالُ الْقُدْرَةِ مُرَاعِيَاً بِالْاَيْسَرِ فَالْاَيْسَرُ ]
- در نظام ولایی و حکومت اسلامی این مرتبه امر به معروف و نهی از منکر از وظایف حکومت و نهادها و سازمان های حکومتی است و مردم باید به همان دو مرتبه قبلی اکتفا کنند.

بنابراین در جامعه اسلامی و نظام ولایی مردم باید با قوّت و قدرت امر به معروف و نهی از منکر مرتبه اول (اظهار و انکار قلبی) و مرتبه دوم (زبانی) را انجام دهند و مسئولین نسبت به مرحله سوم (اعمال قدرت) و همچنین حمایت و زمینه سازی برای مؤمنان وظیفه شناس و آمران به معروف و ناهیان از منکر فرصت را فراهم نمایند و البته مردم نباید وارد مرحله سوم شوند.

# فصل سوم

## آداب

امر به معروف و نهی از منکر

## مباحث مطرح شده در این فصل

- اصل اول: پیشگامی در عمل به معروف و ترک منکر
- اصل دوم: رعایت اخلاق اسلامی در امر و نهی دیگران
- اصل سوم: رعایت اولویت ها
- اصل چهارم: محبت و موضع خیرخواهانه
- اصل پنجم: موقعیت شناسی
- اصل ششم: اصل استمرار و تکرار
- اصل هفتم: رعایت آداب سخن گفتن
- اصل هشتم: فرصت سازی و تهیه مقدمات
- اصل نهم: جلوگیری از سوءاستفاده دشمنان
- اصل دهم: اهتمام به علت ها و ریشه ها

**مقام معظم رهبری امام خامنه ای مدظله العالی:**

تذکر خوب است، امر به معروف خوب است،  
نصیحت خوب است اما با خیرخواهی با روش  
عقلایی بدون اینکه موجب تضعیف یک مجموعه  
خدمتگزار شود. ۷۷/۱/۲۷

## آداب امر به معروف و نهی از منکر

- اصل اول: پیشگامی در عمل به معروف و ترک منکر
- اصل دوم: رعایت اخلاق اسلامی در امر و نهی دیگران
- اصل سوم: رعایت اولویت ها
- اصل چهارم: محبت و موضع خیرخواهانه
- اصل پنجم: موقعیت شناسی
- اصل ششم: اصل استمرار و تکرار
- اصل هفتم: رعایت آداب سخن گفتن
- اصل هشتم: فرصت سازی و تهیه مقدمات
- اصل نهم: جلوگیری از سوءاستفاده دشمنان
- اصل دهم: اهتمام به علت ها و ریشه ها

## اصل اول: پیشگامی در عمل به معروف و ترک منکر

آیات و روایات زیادی در این رابطه وجود دارد که به تعدادی از آنها اشاره می کنیم:

□ یکی از بزرگترین انتقادات قرآن به بنی اسرائیل (بویژه علمای آنها) این است که

چرا دیگران را به نیکوئی دعوت می کنید و خودتان را فراموش کرده اید؛

أَتَأْمُرُونَ النَّاسَ بِالْبِرِّ وَ تَنْسَوْنَ أَنْفُسَكُمْ وَ أَنْتُمْ تَتْلُونَ الْكِتَابَ أَ فَلَ تَعْقِلُونَ؛ آیا

مردم را به نیکوئی دعوت می کنید اما خودتان را فراموش می نمایید با اینکه شما

کتاب آسمانی (تورات) را می خوانید آیا نمی اندیشید. (بقره ۴۴)

□ برای مصلح و هادی بودن باید صالح بود تا دعوت و امر و نهی در دیگران اثرگذار

باشد. علی علیه السلام می فرماید: مَنْ لَمْ يُصْلِحْ نَفْسَهُ لَمْ يُصْلِحْ غَيْرَهُ؛ کسیکه

خود را اصلاح نکرده باشد نمی تواند دیگری را اصلاح کند. (غررالحکم ج ۱، ص ۸۹۹)

## اصل دوم: رعایت اخلاق اسلامی در امر و نهی دیگران

امر به معروف و نهی از منکر درمان بیماری ها و برای تأمین سلامت و صلاح جامعه و افراد است و این در صورتی است که ضوابط و دستورات اخلاقی کاملاً رعایت شود. برخی از این ضوابط عبارتند از:

۱-۲ قلمرو امر به معروف و نهی از منکر امور آشکار و علنی است.

۲-۲ رعایت حرمت و شخصیت انسانی

۳-۲ اعتدال در امر و نهی

۴-۲ تقدم دادن جذب بر دفع و مدارا بر طرد؛

## اصل سوم: رعایت اولویت ها

همه گناهان زشت و منکر هستند و همه واجبات معروف و مطلوب می باشند لکن اهمیت همه آنها در یک سطح نیست و در امر به معروف و نهی از منکر توجه به میزان زشتی هر منکر و مصلحت هر معروف و از این مهمتر اهتمام و اولویت دادن و معروف های بزرگتر و منکرهای خطرناکتر یکی از اصول موفقیت است.

یکی از بهترین راه ها برای درک اولویت ها در سطح بندی معروف ها و منکرها، مواضع و رهنمودهای رهبری جامعه اسلامی است.



## اصل چهارم: محبت و موضع خیرخواهانه

اساس و مبنای امر به معروف و نهی از منکر محبت، خیرخواهی و دلسوزی نسبت به مؤمنین و سعادت و سلامت آنها و احساس نگرانی و دغدغه نسبت به ابتلاء آنها به بیماری های روحی است.

رمز موفقیت همه انبیاء بویژه خاتم و افضل آنها و ائمه اطهار علیهم السلام در جذب و هدایت های انسان های غیر معاند همین موضع خیرخواهانه و محبت آنها به مردم است.

## اصل پنجم: موقعیت شناسی

امر به معروف و نهی از منکر بدون درک جامع از واقعیت های خارجی و تحلیل منطقی آنها و بدون ملاحظه موقعیت فاعل منکر یا تارک معروف، مانند نسخه دادن بدون معاینه و تشخیص عامل بیماری است که نه تنها اثر مطلوب را ندارد بلکه چه بسا نتیجه عکس بدهد و مخاطب را در عصیان و نافرمانی جسورتر و متجری سازد.

انتخاب شیوه ها و روش های فراوان و متنوعی که برای امر به معروف و نهی از منکر وجود دارد و اینکه نمی شود برای همه موارد یک شیوه را تجویز کرد متوقف و مبتنی است بر همین اصل موقعیت شناسی و درک صحیح و اقتضاءات موجود.

## اصل ششم: اصل استمرار و تکرار

اسلام به ما آموخته که در صراط مستقیم حضور یافتن مهم است اما مهمتر از آن استقامت و استمرار حرکت در صراط مستقیم است و در رابطه با امر به معروف و نهی از منکر که یک امر تربیتی و اثرگذاری است استقامت عبارت است از در موضع آمر و ناهی بودن و استمرار و تکرار تا جایی که به نتیجه برسد. استمرار و دوام امر به معروف و نهی از منکر مخصوصاً اگر با مشارکت دیگران و تکرار آن توسط افراد متعدد باشد قطعاً کارساز خواهد بود و لذا باید امر به معروف و نهی از منکر را فرهنگ عمومی کرد.

## اصل هفتم: رعایت آداب سخن گفتن

در امر به معروف و نهی از منکر زبانی که بیشترین کاربرد را برای عموم مردم دارد لازم است آداب سخن گفتن و آنچه را در ارتباط کلامی به ما سفارش شده رعایت کنیم تا اثربخشی آن بیشتر باشد هم در انتخاب کلمات و الفاظ باید دقت کرد که تأثیرگذار و بدون عوارض باشد و هم در چگونگی القاء و ادای آنها باید رعایت اصولِ خطابه و تبلیغ را نمود. چنانچه برخی از آداب سخن گفتن که بویژه در تبلیغ و هدایت و امر و نهی دیگران باید رعایت شود و در منابع دینی ما مثل قرآن و روایات به آنها سفارش شده است.

## اصل هشتم: فرصت سازی و تهیه مقدمات

امر به معروف و نهی از منکر کردن به ویژه نسبت به انحرافات و گناهانی که شیوع پیدا کرده بدون فراهم کردن مقدمات و استفاده از تمام ظرفیت ها و فرصت ها امکان ندارد و باید همه زمینه های تأثیرگذاری امر به معروف و نهی از منکر و پذیرش آن در مخاطب را فراهم کرد. چنانچه در امر به معروف و نهی از منکر تأثیر شرط است اما یافتن راه های تأثیرگذاری و فراهم نمودن زمینه و مقدمات تأثیرگذاری به لحاظ شرایط عاطفی، اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی بر عهده آمرین به معروف و ناهین از منکر است.

## اصل نهم: جلوگیری از سوءاستفاده دشمنان

نباید فراموش کرد که دشمنان از احیاء و اقامه این دو فریضه که ارزش ها و حرّیت و روحیه جهادی و انقلابی را تضمین می کند سخت احساس خطر می کنند و اگر نتوانند آن را از بین ببرند تلاش می کنند با تحریف آن، روحیه مسئولیت همگانی و ساکت نبودن در برابر مفسد و انحرافات را تفسیر غلط نموده آن را مخدوش نمودن کرامت انسانی و محدود کنند آزادی و تعرض به حقوق اجتماعی معرفی کنند و در این برنامه بارها دیده شده که از اقدامات نسنجیده و غلط برخی نیروهای انقلابی بیشترین سوء استفاده و بهره برداری را کرده اند.

## اصل دهم: اهتمام به علت ها و ریشه ها

در امر به معروف و نهی از منکر این اصل نیز باید مورد اهتمام باشد که ریشه های انحراف و لغزش از بین برود و عوامل معروف تقویت شود مثلاً ایمان به خدا، خدا حاضری و خدا ناظری، ایمان به معاد و پاداش و مجازات آخری، کرامت انسانی و...

# فصل چهارم

آمرین به معروف و ناهیان  
از منکر



## **مباحث مطرح شده در این فصل**

**– آمترین و ناهین خاص و عام**

**– ویژگی های آمترین به معروف و ناهین از منکر**

## مقام معظم رهبری امام خامنه ای مدظله العالی:

امر به معروف فقط این نیست که ما برای اسقاط تکلیف در کلمه بگوییم آنهم در مقابل منکراتی که معلوم نیست از مهمترین منکرات باشد ... چه وقت ممکن است آحاد یک ملت آمر به معروف و ناهی از منکر باشند؟ وقتی که همه به معنای واقعی در متن مسائل کشور حضور داشته باشند همه کار داشته باشند به کارهای جامعه، همه اهتمام داشته باشند همه آگاه باشند همه معروف شناس و منکر شناس باشند این به معنای یک نظارت عمومی است یک حضور عمومی است یک همکاری عمومی است یک معرفت بالا در همه است. دیدار با علما ۷/۵/۷۱

# ۱- جایگاه آمرین و ناهین خاص و عام در قرآن

قرآن ابتدا بخش خاص و متصدیان سازمان دهی شده برای امر به معروف و نهی از منکر را مطرح کرده، می فرماید: "وَلْتَكُنْ مِنْكُمْ أُمَّةٌ يَدْعُونَ إِلَى الْخَيْرِ وَيَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ" (آل عمران ۱۰۴)

و باید از میان شما جمعی دعوت به نیکی و امر به معروف و نهی از منکر کنند و رستگاران آنها هستند.

سپس در چند آیه بعد امر به معروف و نهی از منکر را یک امتیاز و وظیفه عام و فراگیر برای همه مومنین معرفی کرده می فرماید: "كُنْتُمْ خَيْرَ أُمَّةٍ أُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ تَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَتَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَتُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ" (آل عمران ۱۱۰)

شما بهترین امتی بودید که به سود انسان ها آفریده شده اید (چه آنکه ) امر به معروف و نهی از منکر می کنید و به خدا ایمان دارید .

## ۲- تعریف و تبیین آمرین و ناهین خاص و عام

### الف- بخش خاص:

بخش ها و مجموعه های خاص که دارای سازمان دهی و ماموریت ویژه در اجرای فریضه به تناسب هر کدام از امر و نهی دارای وظایف خاص و معینی می باشند مانند:

(۱) تبیین احکام الهی و تفسیر صحیح از همه ابعاد دین از جمله امر به معروف و نهی از منکر

(۲) فرهنگ سازی و ترویج امر به معروف و نهی از منکر

(۳) فراهم نمودن زمینه ها و مقدمات امر به معروف و نهی از منکر در جامعه

(۴) حمایت از آمرین به معروف و ناهین از منکر

(۵) تصدی امر به معروف و نهی از منکر یدی و همراه با اعمال قدرت (مرتبه سوم امر به معروف و نهی از منکر)

(۶) امر به معروف گروهی و جمعی؛ آنجایی که امر به معروف گروهی و جمعی لازم است.

### ب- بخش عام :

در کنار نهادها و مجموعه های خاص امر به معروف و نهی از منکر قلبی و زبانی بر همه آحاد جامعه اسلامی و عموم مومنین واجب است ، که باید همواره مشوق و احیاء کننده خوبی ها و معروف ها و بازدارنده از زشتی ها باشند و هرگز وجود نهادها سازمان های حکومتی رافع تکلیف عمومی نمی باشد.

## ۳- الزامات ضروری برای آمر به معروف و ناهی از منکر

- آگاهی به احکام امر به معروف و نهی از منکر
- سعه صدر و بردباری
- حسن خلق و برخورد کریمانه
- شجاعت و قاطعیت
- استمداد از خدا و توکل بر او
- پیشتازی در انجام معروف

## ۱-۳: آگاهی به احکام امر به معروف و نهی از منکر

آمر به معروف و نهی از منکر باید نسبت به شرایط ، مراتب ، آداب و اصول شیوه ها و احکام امر به معروف و نهی از منکر تسلط داشته باشد تا در عمل گرفتار خطا نگردد و امرونی او کار ساز و نتیجه بخش گردد.

## ۲-۳: سعه صدر و بردباری

دعوت به خیر و مصلح بودن و امر و نهی دیگران با واکنش های مختلفی ممکن است مواجه شود و امر و ناهی برای اینکه از مسیر هدایتگری و اصلاح خارج نشود نیازمند داشتن روحیه ای مقاوم و سینه ای گشاده است و باید آمادگی هر نوع برخورد و عکس العملی را داشته باشد و با مخالفت و احیاناً تقابل و برخورد فرد یا افراد خاطی صبوری و مقاومت خود را از دست ندهد و نگران نباشد که ممکن است ناسزایی بشنود و یا با او برخورد شود. همانگونه که حضرت موسی(ع) و لقمان حکیم در راه اجرای این فریضه از خداوند درخواست صبر و بردباری را داشته اند.

## ۳-۳: حسن خلق و برخورد کریمانه

علاوه بر محبت قلبی و خیرخواهی که یکی از اصول و آداب امر به معروف و نهی از منکر و از مبانی تشریع آن می باشد در کیفیت عمل و مواجهه با فاعل منکر و معروف ، نرم خویی و معاشرت نیکو، اظهار محبت، شاداب و برخورد مهربانانه با عطوفت و مهرورزی بهترین زمینه ها و فرصت ها را برای تاثیر گذاری فراهم نموده و آمر و ناهی با مقبولیت یافتن نزد مخاطب ابتدا دل و قلب او را تصرف می کند و سپس رفتارش را اصلاح می نماید .

نگاه آمر به معروف و ناهی از منکر به خطا کار نگاه یک انسان به دشمن و شیطان نیست بلکه نگاه یک منجی است به غریق ، نگاه پدر و مادر به فرزند و نگاه پزشک به بیمار و لذا هر چه با نرم خویی و تواضع و مهرورزی بیشتر انجام گیرد امکان نجات و هدایت او بیشتر می باشد.



## ۴-۳: شجاعت و قاطعیت

آمر به معروف و ناهی از منکر در عین حسن خلق و برخورد کریمانه و عفو بزرگی نسبت به خودش آنجا که پای ارزش های دینی و انقلابی ، اصول و مبانی ، باورها و مصالح جامعه اسلامی باشد با قاطعیت و صلابت و عزت نفس ایستادگی می کند و جوسازی ها ، شتمات ها ، تطمیع و تهدیدها نمی تواند در عزم راسخ و روحیه انقلابی و جهادی او کوچکترین خدشه ای ایجاد کند

## ۵-۳: استمداد از خدا و توکل بر او

آمر به معروف و ناهی از منکر باید همه ویژگی ها و الزمات را تحصیل کند لکن فراموش نکند که جلب توفیق خدا و تکیه بر او بیشترین نقش را در موفقیت و اثر گذاری امر و نهی او دارد و بدون استمداد از خدا و توفیق الهی هیچ کاری و تلاشی به نتیجه نمی رسد که به فرموده علی (ع) "لا ینفع اجتهاد بغیر توفیق" (عزالحکم ج ۶ ص ۴۱۴)

این جهت گیری و شعار و باور همه انبیاء و مصلحان است که در جهت اصلاح دیگران و دعوت به خیر و نیکی از پلیدی ها جز به خدا اعتماد و توکل و توفیق او تکیه ندارند. قرآن از شعیب پیامبر نقل می کند که به قومش گفت:

....وَمَا أُرِيدُ أَنْ أُخَالِفَكُمُ إِلَىٰ مَا أَنْهَاكُمُ عَنْهُ إِنِ أُرِيدُ إِلَّا الْإِصْلَاحَ مَا اسْتِطَعْتُ وَمَا تَوْفِيقِي إِلَّا بِاللَّهِ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَإِلَيْهِ أُنِيبُ؛ من هرگز نمی خواهم چیزی که شما را از آن باز می دارم خودم مرتکب شوم من جز اصلاح تا آنجا که توانایی دارم نمی خواهم و توفیق من (در این کار) جز به (یاری) خدا نیست. تنها بر او توکل کردم و به سوی او باز می گردم. (هود ۸۸).

## ۶-۳: پیشتازی در انجام معروف

گرچه در بعضی از موارد پنهان کردن کارهای خیر مطلوب و پسندیده است اما اگر آشکار ساختن و تظاهر به انجام اعمال صالح و اجتناب از محرّمات موجب هدایت و سوق یافتن دیگران به خوبی ها و ترک منکرات شود باید این تظاهر و آشکار سازی را برای خدا بعنوان امر به معروف و نهی از منکر انجام داد.

# فصل پنجم

شیوه ها و روش های  
امر به معروف و نهی از منکر

# مباحث مطرح شده در این فصل

– شیوه های مشترک

– شیوه های خاص

## مقام معظم رهبری امام خامنه ای مدظله العالی:

امر به معروف و نهی از منکر در شکل کامل و جامعش عبارت است از اینکه جامعه اسلامی کمر به ریشه کن ساختن بدی ها ببندد، کمر به برقراری خوبی ها، نیکی ها و فضیلت ها ببندد... ۱۳۹۵/۲/۵

## الف: شیوه های مشترک

- ✓ تقویت مبانی اعتقادی و ایمانی
- ✓ ترویج و تکریم ارزش ها در قول و عمل
- ✓ از بین بردن زمینه های گناه و تخلف
- ✓ پر کردن اوغات فراغت
- ✓ تعظیم شعائر دینی
- ✓ فرهنگ کردن الگوهای شایسته
- ✓ ارائه جایگزین مناسب
- ✓ برخورد آئینه وار
- ✓ تقویت نظام اسلامی و اجرای احکام الهی
- ✓ توجه دادن به حقیقت انسانی

# ۱- تقویت مبانی اعتقادی و ایمانی

همین مقدار که انسان ایمان و باور داشته باشد که خدا او را می بیند و تمام رفتار و کردار و حتی اندیشه های او را تحت کنترل دارد نمی گذارد به انحراف برود مانند راننده ای که وقتی می بیند مامور راهنمایی و رانندگی ایستاده و اگر خلاف کرد او را جریمه می کند از تخلف خودداری می کند ایمان و یاد خدا از قوی ترین عوامل تعالی معنوی و مبارزه با شیاطین است. بنابراین تقویت و تحکیم ایمان و مبانی فکری و اعتقادی جامعه و جوانان از طریق قول و عمل و استفاده از ابزارهای مختلف یکی از قویترین راههای ترویج معروف و بازدارندگی از منکر است و هر کسی در این رابطه تلاش کند مصداق آمر به معروف و ناهی از منکر است .



## ۲- ترویج و تکریم ارزش ها در قول و عمل

احترام و تکریم خوبی ها با بیان و عمل و تشویق نسبت به فضایل و ارزش های دینی مانند علم - تقوی و جهاد و بی تفاوت نبودن نسبت به آنها دعوت کننده و سوق دهنده دیگران است به سوی معروف ها مخصوصاً اگر تکریم و ترویج کننده دارای موقعیت الگویی هم باشد. آشکار سازی اعمال نیک و ارزش ها سبب می شود کارهای خوب و ارزش ها در جامعه معروف و مطلوب داشته شوند و زشتی ها منکر و مورد تنفر شناخته شوند و در عصری که افراد فاسد و لایابالی، گناه و منکر خود را آشکار و علنی نموده اند چرا انسان های پاک و مؤمن کارهای نیک را مخفی کنند؟!

### ۳- از بین بردن زمینه های گناه و تخلف

مبارزه با علت ها و عوامل انحراف و بیماری بهترین راه درمان است و برای هدایت و تربیت جامعه و افراد یکی از برجسته ترین روش ها آن است که عوامل گناه و لغزش را شناسایی نموده و آنها را ریشه کن نمود مثلاً با آسان نمودن ازدواج می توان جلوی بسیاری از گناهان را گرفتو یا با ارائه اطلاعات درست می شود مانع غیبت ، تهمت و شایعه پراکنی ها شد و....

## ۴- پر کردن اوقات فراغت

یکی از زمینه های انحراف و کشانده شدن افراد به خلاف، زمان هایی است که انسانها به ویژه جوانان به هیچ کاری اشتغال نداشته و در فراغت می باشند. که اگر با برنامه های متنوع حلال پر نشود ممکن است زمینه لغزش افراد را فراهم کند. در پادگان ها، در آموزشگاه ها، در اردو ها ، در خانه و خانواده و در محیط جامعه باید برای اوقات فراغت و استراحت برنامه ریزی مناسب داشت و با کارهای حلال و شاد و متنوع فرصت را بر شیطان و جنود او مسدود کرد که میدان حضور پیدا نکنند.

## ۵- تعظیم شعائر دینی

اهتمام به نمادها، نشانه ها و شعایر دینی و انقلابی، روحیه ی دین داری و تعبد و التزام به احکام الهی را قوّت و قدرت بخشیده و زمینه های غفلت و بسیاری از گناهان را از بین می برد. قرآن پس از اشاره به برخی مناسک و شعایر حج به صورت یک قانون کلی تعظیم شعایر الهی را بخشی از حقیقت دین داری و تقوای قلبی (که مانع انحراف و عامل بندگی است) دانسته می فرماید: وَمَنْ يُعْظِمْ شَعَائِرَ اللَّهِ فَإِنَّهَا مِنْ تَقْوَى الْقُلُوبِ ؛ و هر کس شعائر الهی را بزرگ دارد این کار نشانه تقوای الهی دل هاست. (حج/۳۲)

## ۶- فرهنگ کردن الگوهای شایسته

معرفی عملی و قولی الگوهای دینی و انقلابی و تجلیل و تکریم آنها و همینطور جلوگیری و مقابله با الگوهای کاذب ، وارداتی و غلط از موثرترین عوامل دعوت و وادار کردن مردم به معروف و بازداشتن از منکر است .هرگاه در جامعه الگو و اسوه رهبران دینی ، شهداء ، مجاهدین و انسان های مومن و فداکار باشد و فرهنگ عمومی به این سمت هدایت و مدیریت شود نه آنچه در فرهنگ اومانیستی و لیبرالیستی الگو معرفی می شود خود به خود جوانانی را که به دنبال الگوهای هستند که خود را هماهنگ با آنها سازند به سوی خوبی ها ، ارزش ها و معروف ها و اجتناب از زشتی ها سوق می دهد.

## ۷- ارائه جایگزین مناسب

آمرین به معروف و ناهین از منکر باید با تأسی به معارف دینی با ارائه جایگزین های حلال و مشروع زمینه روی آوردن جوانان و نوجوانان را از اقبال و روی آوردن به منکرات از بین ببرند اگر می خواهند جوانان در کوچه ها و خیابان ها پرسه نزنند یا به مجلس لهو و لعب و گناه نروند با ایجاد مراکز فرهنگی ، هنری ، ورزشی و تفریحی نیازهای آنان را تامین کنند اگر می خواهند جلوی موسیقی و فیلم های مبتذل را بگیرند این با موعظه و نصیحت تنها تامین نمی شود بلکه باید جایگزین مشروع و بی ضرر آن را تامین کرد.

## ۸- برخورد آئینه وار

در امر به معروف زبانی و عملی و رفتاری باید بر اساس روایت پیامبر اکرم (ص) که فرمود: **الْمُؤْمِنُ مِرْءَاهُ الْمُؤْمِنِ** همچون آئینه عمل کرد که:

**اولاً** خوبی و بدی را با هم نشان می دهد.

**ثانیاً** روبرو و از روی صفا و نه انتقام جویی عیب را بی صدا و جنجال نشان می دهد.

**ثالثاً** در نشان دادن واقعیت ها فرقی بین افراد صاحب مقام و موقعیت و غیر آنها نمی گذارد.

**و رابعاً** در مخاطب انگیزه اصلاح ایجاد می کند نه عکس العمل و شکستن آینه .

## ۹- تقویت نظام اسلامی و اجرای احکام الهی

یکی از اقدامات و شیوه های موثر در احیاء معروف ها و بازدارندگی از زشتی ها و منکرات آن است که پایبندی به حاکمیت دین و قانون گرایی و نظام ارزشی و فضایل و روحیه انقلابی و جهادی در جامعه ترویج و تقویت گردد و در کنار تولی و ولایت مداری موضع استکبار ستیزی و بدگمانی و بی اعتمادی به دشمنان و فرهنگ غربی و تبری ترویج گردد چرا که هر چه نظام اسلامی با اقتدار و حمایت و مشارکت مردمی همراه باشد در احیاء ارزش ها و معروف ها موفق تر خواهد بود چنانچه عدم وابستگی ، بی اعتمادی ، سوءظن به دشمنان و بصیرت نسبت به توطئه های آنان مانع انفعال و گرفتار شدن در دام لغزش ها و انحرافات شیاطین می گردد.



## ۱۰- توجه دادن به حقیقت انسانی

بسیاری از لغزش ها و انحرافات به خاطر آناست که افراد خود و زندگی خویش را در حد حیوانات تنزل داده و در بینش و گرایش و رفتار جز به بعد مادی و حیوانی توجه ندارند و تحت تاثیر انسان شناسی اومانیستی، لذت و سعادت خویش را تنها در مادیات و حیات موقت دنیوی می بینند اما اگر در برنامه های تبلیغی، هنری و رفتار به انسانها آموزش داده شود که حقیقت آنها به روح الهی است، چنین انسانی به راحتی تسلیم هواهای نفسانی و دام های شیطانی نمی گردد و آمرین به معروف و ناهیان از منکر هرچه در شناساندن انسان اسلامی موفق تر باشند در تربیت و هدایت دیگران تاثیر گذارتر و توفیق بیشتر خواهند داشت .

## ب: شیوه های خاص

□ شیوه های امر به معروف و نهی از منکر قلبی

□ شیوه های امر به معروف و نهی از منکر زبانی

□ شیوه های امر به معروف و نهی از منکر یدی

# ۱- شیوه های امر به معروف و نهی از منکر قلبی

قهر کردن و قطع هرگونه رابطه

اعراض و عدم مجالست

تعاون در معروف و عدم تعاون بر منکر

بی توجهی و سلام نکردن

قطع کردن صحبت مخاطب

عکس العمل رفتاری

عفو و گذشت بازدارنده

تغافل و به روی نیاوردن

نمایش علمی- عملی

پیشتازی در انجام معروف

تبسم و خوش رویی

## ۲- شیوه های امر به معروف و نهی از منکر زبانی

استفاده از روش نوشتاری

اظهار ناخشنودی و تنفر

ملامت و نکوهش

جدال احسن

تمثيل و تشبيه

روش سوالی و استفهامی

غیر مستقیم

وعده و وعیدهای الهی

بیان منافع و ضررها

انتقاد از کار نه شخص

ایجاد درد و احساس

امید دادن و بازسازی روانی

مماشات و تدریج

تحریک عواطف

آسان سازی

مدل تایید و سپس تغییر

شفافیت و رسائی بیان

زیبایی بیان و سخن

ایجاد ارتباط و محبت

## ۳- شیوه های امر به معروف و نهی از منکر یدی

تذکر: این مرتبه و مرحله امر به معروف و نهی از منکر عمدتاً به حکومت اختصاص دارد.

- قاطعیت در اجرای قانون
- رعایت اصل شایسته سالاری
- اشراف اطلاعاتی
- اهتمام به مسائل خانوادگی
- تشویق ضابطه-مند
- مدیریت زمان
- فضاهای مجازی
- بصیرت افزایی
- ارشاد و راهنمایی
- زمینه سازی و فرصت آفرینی برای احیای دو فریضه بزرگ

جهت خشنودی و تعجیل در فرج آقا امام زمان (عج)  
و شادی ارواح طیبه شهدای امر به معروف و نهی از منکر

«صلوات»